

dominerade väderläget dagarna före samt under sträckräkningsdagen. Följden blev varma soliga dagar och kyliga nätter över Västmanland. Räkningsdagen var det vindstilla på morgonen. Under resten av dagen däremot rådde svag sydvästlig vind och molnfri himmel.

Kraftig morgondimma förekom på lokalerna 2, 3, 5 och 7. På lokalerna 4 och 6 sågs observatören över dimman. Dimman skingrades över området kl 7.30. Mälarlokaler var dimfria.

Förutskningarna att kunna iakttaga fågelsträcket var alltså oegynnsamma, vilket förklarar en del variationen av summorna för de olika lokalerna.

Resultat: I Tabell 2 redovisas dagssummor för de olika lokalerna uppdelat på arter/artgrupper. Nedan några kommentarer av resultatet.

Ansergås: Två gåsflockar observerades mellan olika lokaler. 13 sådgåsar flög mellan lokal 3 och 6 på 19 minuter. Flyghastighet ca 70 km/tim. Två sådgåsar klockades mellan lokal 3 och 5. Alla gåsflockor som iaktogs höll SV-llig riktning över lokalerna.

Ringduva: Flockarnas storleksordning och sträcktätheten (50 flockar vid lokal 3 till kl 8.00) gör det osäkert att konstatera om samma flock sågs på flera lokaler. Totalsumman från lokal 3 och 10 tyder på att ett gott duvsträck förekom över området.

Duvorna ströckte mot SV vid lokal 3, 4, 5 och 12 medan huvuddelen av duvorna ströckte mot S vid lokal 10.

Nötskräka: Arten utgjorde ett överraskande och intressant inslag. Svårörlig är den mycket stora variationen mellan lokalerna. Möjligen kan fåglarnas sträckhöjd, över 1000 m, ha inneburit att observatörerna missat flockarna mot den blå himlen.

Sträcket började ca kl 8.30 och pågick hela förmiddagen. Intressant är de varierande sträckriktningarna vid lokalerna. Vid lokal 2 och 3 gick sträcket mot V. Vid lokal 4 och 5 i huvudsak mot E eller NE. Vid lokal 10 mot E och vid lokal 8 ströckte fåglarna mot E eller SE. Riktningsestimeringar saknas från lokal 6 och 12.

Det går inte att säkerställa observationer av samma fåglar mellan lokalerna då exakta tidsangivelser saknas i protokollen.

Småfågel: Småfågelsträcket får anses ha varit mycket svagt denna dag. Dimman spottade möjligheterna att följa den eventuella vägörelsen av "finkläget". För att man skall kunna följa en sådan väg fordras säkert också totalsummor på över 5000 ex vid lokalerna.

Lokalerna 10 och 11 var dimfria, vad hände där?

Hovfågel: De låga antalen det rör sig om innebär att det är vanskligt att påvisa observationer mellan flera lokaler. Havsörnen vid lokal 9 sågs ej vid lokal 11. Den örn som noterades vid lokal 11 rapporterades som "liten örn".

PROJEKT ÖRRE

Per Angelstam

Vid Statens Naturvårdsverks viltforskningsstation Grimsö pågår sedan 1974 en allt mer intensifierad forskningsverksamhet. Hitills har arbetet mest rört daggdjur men eftersom målet bland annat är att studera småviltssamhället som en helhet har även två fågelarter inlemnats. Med småvilt avser vi inte bara traditionella jaktbara arter utan även smågnagare, mårddjur och vögglor samt de av duvhökens byten som är mest betydande - bland annat ekorre och nötskräka.

Ett av de nystartade arbetena rör örre - (det andra handlar om duvhök).

Målsättningen med orrforskning är att studera örrens populations-ekologi. Vad innebär då det? En population kan definieras som en grupp individer av samma art som finns inom ett visst område vid en viss tidpunkt - till exempel örarna inom Grimsö forskningsområde sommaren 1978. Ekologi kan beskrivas som det vetenskapliga studiet av de påverkningar - från den omgivande miljön - som bestämmer var ett djur eller en växt finns (=dess utbredning) och hur vanligt det är. Mer konkret - de stora frågorna vi vill ha svar på är:

- hur många orrar finns det under årets olika årstider och under olika år?
- vad orsakar variationerna i antalet orrar vid olika årstider?
- varför sker upp- och nedgångar i antalet fåglar mellan olika år?

Hur går vi då tillväga för att försöka få svar på dessa frågor? Fig. 1. visar i stora drag hur arbetet bedrivs under årets olika skiftet. På våren räknas alla spelande orttrupper på sina spelplatser. Totalt personer svarar för sin del av forskningsområdets 13 000 ha som på detta sätt samtidigt täcks upp.

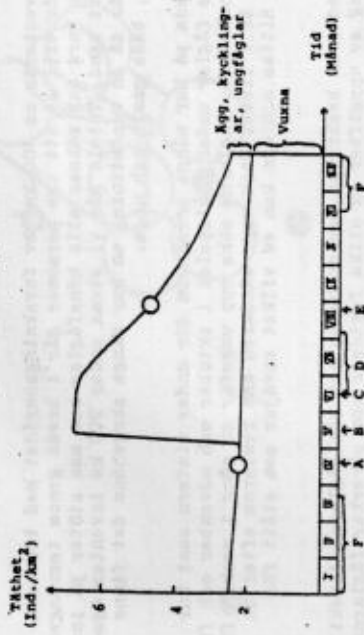

Fig. 1. Modell av variationen i antalet orrar inom ett kalenderår och de viktigaste händelserna som skall beaktas med olika metoder.

- A = spelplatsinventering
- B = kontroll av äggläggning
- C = kiktningstramgång
- D = uppökning av kycklingöverlevnad genom radiosändarförsett småvilt
- E = inventering av ortstammen med trennackolja
- F = vinterorttället som orrtappar med hjälp av telemetri
- O = data från Grimsöområdet 1977

Räkningen upprepas 4-5 gånger varje år under tiden 10.4 - 15.5. Sedan 1974 har antalet spelande tuppar per km² förändrats enligt följande:

1974	1975	1976	1977	1978
0.88	0.80	0.72	0.71	0.89

Det vill säga att det efter tre års vikande trend skett en markant uppgång till 1978.

När spelet är som intensivast - under "hönveckan" i slutet av april och början av maj - sker fångst av fåglar. Hönor och tuppar märks, vägs och mäts. Hönorna förses dessutom med en radiosändare för att vi skall kunna följa deras vidare öden. Sändaren är mycket lätt och motsvarar en 2 kg tung ryggsäck på en 70 kg tung människa.

En uppfattning om hur stora områden orrhönorna rör sig över efter sina besök på spelplatserna ger Fig 2.

Tack vare denna utrustning kan vi få uppgifter om:

- hönornas överlevnad under vår och sommar.
- hur stor andel av hönorna som lägger ägg.
- var boet läggs: skogstyp och hur långt från spelplatsen.
- hur många ägg som läggs och hur länge de ruvas.
- andelen ägg som blir mat åt kråkfåglar och rävar.
- hur många av de ruvade äggen som är rötägg.

Ungarna lämnar boet så snart de är torra och då ger sändaren möjlighet att följa kullens vidare liv. Kycklingarna räknas med jämna mellanrum och kullens biotopval noteras, det vill säga i vilka typer av terräng som fåglarna uppehåller sig i.

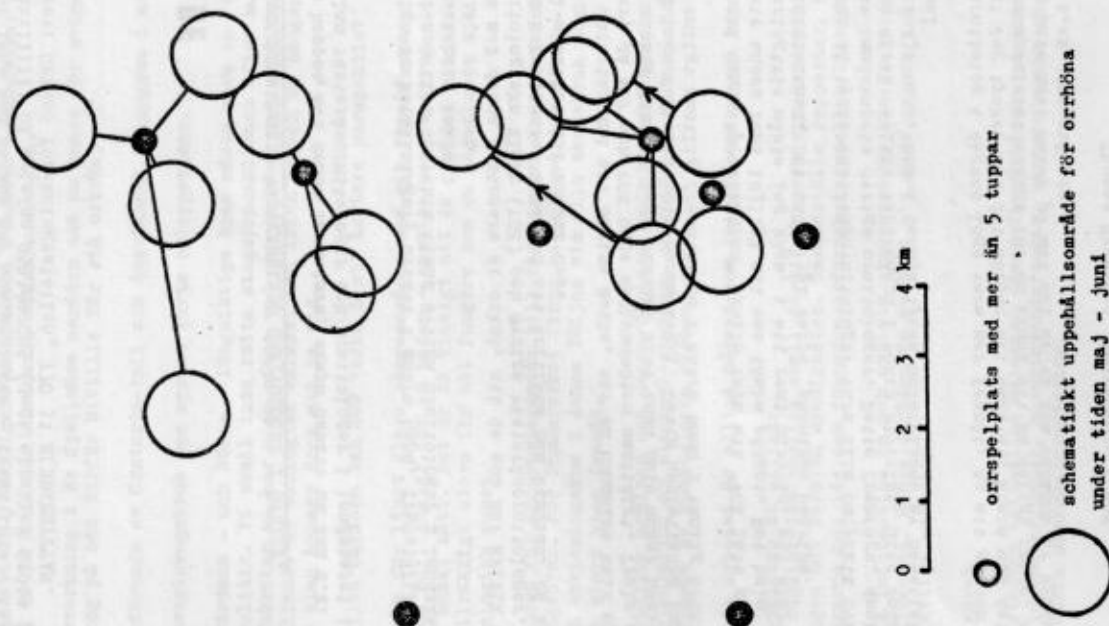
I augusti inventeras ca 100 km² av forskningsområdet med tremannakedje. Det går till så att tre personer går i bredd genom terrängen på kompassräk kurs och räknar alla hönsfåglar som man stöter på inom ett 60 m brett band. Totalt går vi strax under 200 km inventeringslinjer och får då en uppfattning om hur många skogshöns det finns inom området, både gamla och unga.

För att få reda på hur många orrar som dör under vintern samt hur de dör fångas fåglar under höstspelet i oktober och november och förses med radiosändare. Fåglarna söks upp ungefär en gång i veckan för att se om de är i livet. Tack vare sändaren kan resterna efter en slagen fågel hittas och man kan se vilket rovdjur som stått för predationen.

Parallellt med ovan beskrivna verksamheten som rör fåglarna direkt sker insamling av uppgifter om olika faktorer som påverkar fåglarna.

Foder (tillgång och kvalitet av björk och bärris), väder och klimat samt predatorer är troligen de viktigaste orsakerna till förändringar i orrstammen, åtminstone på kort sikt.

Figur 2. En schematisk framställning av 13 orrhönors uppehållsområden under tiden maj - juni 1978.

○ orrspelplats med mer än 5 tuppar
○ schematiskt uppehållsområde för orrhöna under tiden maj - juni

TILL SIST VILL JAG SLUTA MED ETT UPPROP.

Det är ju allsint känt att skogsfågeln gått tillbaka kraftigt under de senaste årtiondena. För att närmare försöka beskriva denna minskning är jag mycket angelägen att få kontakt med personer som vet hur många orrar och tjäder det fanns på spelplatserna förr och nu.

Du som kan sådana här saker - och som har siffror på hur många tuppar det fanns och finns - tag kontakt med mig. Dessutom är jag mycket tacksam för uppgifter om var orr- och tjäderspel finns idag och då särskilt i norra Örebro län och i Västmanlands län.

Du som sitter inne med sådana här upplysningar - tväka inte - tag genast kontakt!!!!!! på telefon 0581/92065 (dagtid) eller 61019 (kväll) eller per brev: Grimsö forskningsstation, 770 31 RIBDARHYTTAN.

INSÄNDARE

VÄSTERÅSORNITOLOGER CONTRA VÄSTMANLANDS ORNITOLOGER I ÖVRIGT.

Undertecknad hoppas, med denna insändare, skapa debatt om den s.k. schismen mellan västeråsornitologer och ornitologer i landskapet i Övrigt.

Enligt muntliga framställningar, oftast i andra hand, framställs västeråsornitologer som illa ointresserade bland övriga ornitologer i landskapet och ibland t.o.m. i hela landet.

Förhoppningen med denna insändare är också, att de som har kritik mot Västerås Ornitologiska Klubb (VOK) och övriga västeråsornitologer, träder fram och kritiserar öppet så att kritiken kan bemötas. Då kan kanske en del missförstånd klaras upp.

Det som fick undertecknad att skriva detta, var en händelse helt nyligen, den 20 oktober, då VOF och VOK hade medlemsmöten samtidigt. Trots att undertecknad visste att VOF hade bestämt sitt enda möte under hösten till den 20.10, så lade VOK sitt möte samma kväll. Detta uppfattades som en provokation, enligt muntlig framställning i andra hand i vanlig ordning.

Anledningen till denna "provokation" skulle vara att "VOK inte gillar VOF". Det måste anses rent löjligt att ens tänka sådant. Det hela bottnar, naturligtvis måste jag säga, i ett rent misstag, ett slarvigt misstag av undertecknad. Det borde väl varje människa begripa.

Som nämnts ovan så tycks västeråsornitologer vara illa ointresserade över huvud taget av landskapets övriga ornitologer. Detta framförs dock aldrig i någon direkt kritik till någon i VOK:s styrelse, utan endast i andra och tredje hand. Denna osämja tycks underblåsas av händelser för 10-15 år sedan!

Bör inte en ornitolog i dagens läge vara mer framåt, än att gå och slå gammalt tjafs? Jag tycker att det börjar bli dags att klara upp det här, då det inte är speciellt roligt för en klubb att ha dåligt rykte. För övrigt är jag inte helt säker på att det är vi som ensamma är syndabockar, det visar ju t.ex. ovanstående.

Thomas Skoglund, ordförande i VOK.

FRÅN SOF

REPERAT AV SOF:s FÖRSLAG TILL AKTIONSPROGRAM FÖR FÅGELSKYDD I SKOGSMARK.

Redan idag utgör det moderna skogsbruket ett allvarligt hot mot flera fågelarter - tillsammans med missgynnade arter rör det sig om ett 50-tal arter. I framtiden hotar dock ytterligare - och än mer drastiska - ingrepp i skogsmarken.

- för att få ytterligare skogsareal funderar skogsfolket på att dika ut ca 50 % av den nuvarande våtmarksarealen.
- avverkning i de fjällnära områden som nu anses för svåra att få ny skog på och därför hittills får stå orörda.
- införande av Contorta-tall och Amerikansk klipppgran i stor skala.
- energiskogsbruk med mycket korta omloppstider.

Naturvårdens - och SOF:s - långsiktiga krav måste vara en förändrad skogspolitik. Vi skall inte rätta skogsproduktionen efter hur många massafabriker vi har utan efter vad skogsmarken optimalt kan ge - med bibehållande av ekologisk balans. Att driva igenom en skogsolitik av nämnda slag kommer dock att ta tid.

Inom vilka områden kan SOP verka i ett kortare perspektiv?

- verka för långt flera skogsområden med rik fågelfauna - eller framtida möjligheter för en sådan - avsätts som reservat eller skyddas på annat sätt. Det är då viktigt att de områden som avsätts blir tillräckligt stora för att fungera som en någorlunda självständig ekologisk enhet.
- arbeta för hänsynstaganden till fågelfaunan inom ramen för normalt skogsbruk. För Domänverket finns en naturvårdshandbok - kunde råden och anvisningarna i denna följas vid allt skogsbruk skulle detta vara ett stort steg framåt.
- förbättra ugglors och dagrovfåglares häckningsmöjligheter genom t.ex. restaurering av slagugglestubbar, uppsättande av uggleholkar och byggande av konstgjorda risbon.

Det mesta arbetet är alltså sådant som lokalföreningarna kan göra.

Våra uppgifter är alltså:

(SOF:s fågelskyddskommitté skall därvid fungera som kontaktorgan mellan föreningen och berörda myndigheter. Sammanställa rapporter, bistå lokalföreningarna med råd och förmedla erfarenheter mellan lokalföreningarna.)

1. Samla information om och uppleta skogsområden som är värdefulla för fågelfaunan. Många områden är av allt att döma okända - i de ornitologfattiga områdena.

Hur göra?

- studera befintligt material såsom flygbilderna på länsstyrelsens lantmäterienhet, naturinventeringar, skogsbolagens skogskartor och SNV:s urskogsinventering.